

ДУМКИ ДО ПОРТРЕТА ПРОФЕСОРА

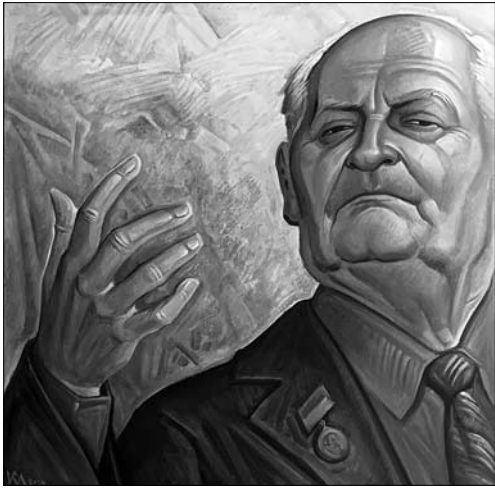
Кость МАРКОВИЧ

Заслужений художник України, іконописець,
доцент кафедри сакрального мистецтва,
Львівська національна академія мистецтв,
вул. Кубійовича, 38, 79011, м. Львів, Україна,
e-mail: markostko@gmail.com

До конференції з нагоди 100-ліття від народження Володимира Овсійчука, яку разом з Інститутом народознавства НАН України організувала Львівська національна академія мистецтв, я вирішив намалювати портрет професора (іл. 1). Подумав я, що учасників конференції й так буде достатньо (скільки лише тих, що їх до виступу зобов'язують наукові звання та посади), а у такий спосіб віддати шану професору буде більш оригінально. Не те, щоб я сподівався зробити це краще від всіх, але може іншим би таке і не спало на думку. Я ж мав необережність висловити цю ідею в присутності дотичних до організації конференції осіб, спочатку лише як нерішучий намір. Однак незадовго виявилось, що зала конференції дійсно потребує живописного портрета Володимира Антоновича (на пару до скульптурного, виконаного давніше Г. Кудлаєнком), і справа набула реальних окреслень. Зрештою, портрет таки виконав відведену йому роль, і, як мене, а також зі слів багатьох присутніх — доволі успішно¹.

То ж я провів кілька днів на початку жовтня 2024 року у пошуках портретного образу дорогого мені Володимира Антоновича і, відповідно, поринув у вир спогадів про нього. А згадати було що. Я мав честь знати і доволі близько контактувати з професором фактично протягом всього свого зрілого життя до часу його смерті: спочатку як юний студент академії мистецтв (щоправда, тоді ще інституту — ЛДПДМ, бо я поступив у 1988 році), а дещо пізніше як молодший колега по викладацькій роботі на Кафедрі сакрального мистецтва ЛНАМ, де ми працювали поруч більше п'ятнадцяти років. А також протягом усіх цих років я перебував у ролі молодого художника, що чекає доброї оцінки щодо своїх малярських творів від корифея мистецтвознавства. Та навіть частково у ролі сусіда, бо мої батьки мешкали недалеко від квартири Овсійчука (між вулицями Кубійовича і Тютюнників), відповідно — ми часто зустрічалися просто на вулиці, так би мовити, без мистецького приводу (наприклад, професор був на моєму весіллі, а також, вже незадовго до смерті, на Святвечорі у нашій родині). Ще й іншого роду зустрічі були: спільні поїздки на різні відкриття виставок чи презентацій, зокрема — двотомної монографії

¹ Живописний портрет Володимира Антоновича Овсійчука Кость Маркович передав Інституту народознавства НАН України, і тепер він знаходиться у приміщенні відділу мистецтвознавства, який протягом багатьох років очолював професор.

Іл. 1. Кость Маркович. Професор Володимир Овсійчук. Полотно, акрил, 60х60 см. 2024 рік

мого дідуся² про ікони [1; 2] (його Володимир Антонович дуже шанував як знавця церковного мистецтва й написав, на моє прохання, спогад про нього [3]). Єдина площина, в якій мені не довелося контактувати з професором, хоч наміри такі були, — це як з керівником моєї мистецтвознавчої дисертації (я попросту закинув ці починання ще, можна сказати, в зародку).

Зрозуміло, у короткому дописі неможливо перелічити усіх подій та викласти послідовний цикл своїх спогадів, пов'язаних з Володимиром Антоновичем. Тут більше зупинюся на кількох образних аспектах, які домінували в моїй пам'яті та уяві при створенні портрету професора. Я саме це слово вжив у титулі роботи, назвавши її для себе «Професор кольорознавства». Титул певною мірою умовний, бо ж назвати Овсійчука знавцем лише кольорознавства — це ніби понизити його роль як видатного мистецтвознавця широкого профілю, що отримав докторський ступінь. Але ж портрет якось треба назвати, а я й хотів зацентрувати власне на цьому улюбленому професором засобі малярського вислову — кольорі. Бо не знаю іншої людини, яка б так кохалася у виразально-образних аспектах кольору, аналізуючи твори живопису, як Овсійчук. Тому й вирішив тло портрета як абстрактну кольорову пляму з домінантою жовтою та червоною барв, маючи на увазі їх символіко-психологічне значення: жовтий — мудрість та істина, червоний — пристрасть, емоції.

² Йдеться про отця Володимира Ярему, пізніше Патріарха УАПЦ Дмитрія, автора двотомної монографії «Іконопис Західної України».

Тобто вийшла осіння кольорова гама, відповідна до часу створення портрету. Але це не випадково, бо ж і зображений — особа похилого віку, який, однак, не втратив гостро-емоційного сприйняття, особливо у питаннях мистецтва. І цим піднесеним емоційним тоном, який випромінював професор, розповідаючи про твори малярства, він просто заворожував слухачку аудиторію.

Дуже міцно вривався в пам'ять цей характерний образ Володимира Антоновича як лектора — закинута вгору голова, примружені, часом навіть повністю заплющені очі, і руки, які ніби диригують помахами пензля, що змальовує величаві картини. У цей момент професор наче розчинявся, витав у просторі аудиторії — всі актуальні події тратили своє значення, коли Овсійчук розповідав про мистецтво. Про улюблених Делакура та Жеріко, П'єро делла Франческа, Белліні, Веронезе чи Джорджоне. Або ж про нашого геніального Шевченка, оцінку художньої творчості якого саме Овсійчук не побоявся піднести до рівня кращих тогочасних європейських малярів. Словом, «да молчить усяка плоть чоловічеська», бо тут оповідається про щось сакральне, вічне, геніальне, зводиться храм мистецтва...

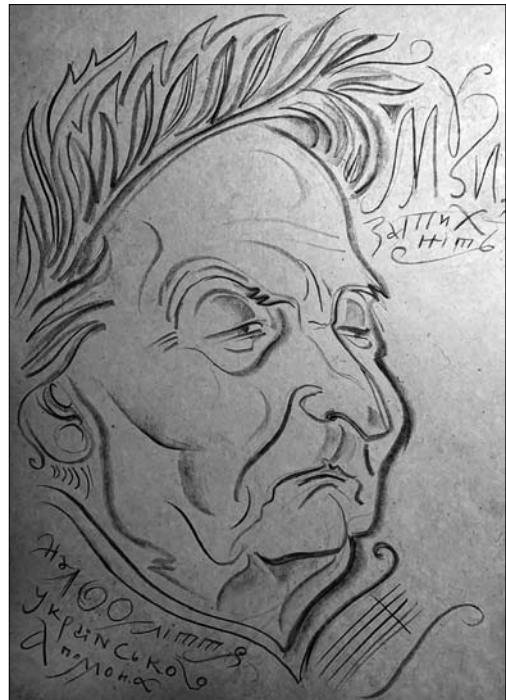
Саме такий образ хотілося мені відтворити у своєму портреті, хоч я був свідомий, що це завдання важко виконати на близькій до Овсійчукового польоту мистецькій висоті. Боюсь, що якби він побачив моє творіння, то скритикував би його, бо ж був надзвичайно вимогливий — як до себе, так і до інших. Часто мені доводилося чути від нього критичні зауваження щодо моїх малярських творів, але це була щира і доброзичлива критика. Були, звісно, і похвали. А похвала від Овсійчука — це завжди була особлива відзнака для художника! Однак багато хто, показуючи свої твори й розраховуючи на неї (похвалу), ризикував, бо професор, як мало хто тепер, був доволі гострим у своїх оцінках та не прощав дилетантизму і недбальства у мистецтві (та й у всьому, зрештою). Також був безкомпромісним в оцінці студентських знань, і багато несвідомих студентів добре натерпілося, здаючи йому залік хоча б з того ж кольорознавства. Хоча на схилі віку професора можна було спостерігати протилежну картину: тим студентам на кафедрі сакрального, яких він полюбив за їхню прилежність і працелюбство, Овсійчук, навпаки, завищував оцінки і навіть ображався,

коли ми намагалися хоч трохи опустити бали. Але я трохи відволікся.

Інша характерна риса Володимира Антоновича, яка при спогадах про нього виступає чи не на перший план, і натяк на яку мені хотілося відобразити у портреті, — його артистичність. Вона, зрештою, була складовою його професорської харизми. Бо ж тримати годинами увагу аудиторії неможливо лише одним знанням предмета — треба розбавляти оповідь різними настроєвими театральними етюдами, і в цьому Овсійчук був неперевершений мастак. Але найбільше його артистизмом можна було насолодитися на репетиціях театрального гуртка, який професор провадив у стінах академії мистецтв. Участь у цих дітищах Овсійчука — літературно-театральних вечорах — є одним із найяскравіших спогадів зі студентського життя для багатьох поколінь випускників. Я брав участь уже в останньому періоді існування театрального гуртка, в той час, коли проблема цензури уже не дошкуляла ні режисеру дійства, ні виконавцям; відповідно — зміг повністю відчувати той емоційно-патріотичний злет, притаманний виставам та вертепам зламу 1980—1990-х (як не дивно, за Незалежності гурток чомусь проіснував недовго)³. Отож, на репетиціях наш режисер винахідливо і невтомно розважав учасників, часом сам демонструючи різні акторські етюди, часом доброзичливо передражняючи невизначні виступи студентів, словом — був завжди в центрі уваги та загального захоплення, як той Аполлон на Парнасі серед своїх муз та сатирів. Треба додати, що артистичність Овсійчука часто проявлялася і в цілком буденних ситуаціях — він, будучи в настрої, не пропускав нагоди розіграти якусь невеличку мізансцену, своєрідно і неперевершено виражаючи свої емоції. Певно, всі пам'ятають його вирази-заготовки, які передавали здивування, захоплення чи удаване нерозуміння професора: «Щооо? Не може бути», «Кіс кесе?» «Ти скажи!» та інші. Ці моменти згадуються з особливою теплою.

Не знаю, чи відчувається задумане у портреті. При живописному опрацюванні часом втрачаєть-

³ Зараз в стінах ЛНАМ готується театралізований вечір-спогад про діяльність театрального гуртка Овсійчука. Ініціаторкою і режисеркою цього дійства є Зеновія Шульга, професорка кафедри текстилю, яка була активною учасницею гуртка на зламі 1960—1970-х рр.

Іл. 2. Кость Маркович. Коронований лавровим вінком. Шарж. 2024 рік

Іл. 3. Кость Маркович. «Музи, затихніть!». Шарж. 2024 рік

ся та легкість і впевненість мазка-штриха, яка більше притаманна швидкому начерку. Я, власне, попередньо виконав кілька таких нарисів, шукаючи образ професора. Деякі з них мають радше шаржовий характер, але саме той притаманний Овсійчукові жартівливий артистизм, у них, очевидно, відчитується виразніше. В одному начерку я насмілювався коронувати портретованого лавровим вінком

(іл. 2), порівнюючи його з античним богом мистецтва, та доповнив рисунок рядком вірша своєї однокурсниці Іванки Крип'якевич «Музи, затихніть!» (іл. 3), який вона присвятила знаменній події — отриманню Овсійчуком у 1989 р. докторського ступеня. Але ж Володимир Антонович дійсно поєднував у своїй особі усі види мистецтва, бо був мистецтвознавцем і художником, реставратором і режисером, співаком і актором, музико- і літературознавцем! А ще педагогом, лектором, мотиватором і богом (як мінімум кольорознавства)! Такі універсальні особистості у мистецькому середовищі з'являються нечасто, тому пам'ять про них тре-

ба плекати не лише в портретах і шаржах, але й у монографіях про їх діяльність, та навіть цілих музейних експозиціях.

1. Патріарх Дмитрій (Ярема). *Іконопис Західної України XII—XV ст.* Львів: Друкарські куншти, 2005. 508 с.
2. Патріарх Дмитрій (Ярема). *Іконопис Західної України XVI — поч. XVII ст.* Упоряд. Кость Маркович. Львів: Друкарські куншти, 2017. 596 с.: табл. 72 с.
3. Овсійчук В. Глибокий знавець української ікони. *Спогади. Патріарх Дмитрій (Ярема). Пастир. Патріот. Дослідник.* Львів: Святогорець, 2011. С. 233—236.